

supra fatetur non obligare, quia est contra bonos mores; non tamen distinguit an sit contra bonos mores civiles, vel naturales; neque mirum, quia ipse distinctionem illam non approbavit. Aperte tamen dicit illicitum et dishonestum esse, poenae adjectione alterum astringere ad certi hæredis institutionem, vel ad non revocandum testamentum; eamdem enim esse rationem in utroque censet, et consequenter sentit legem irritantem talem stipulationem, non solum obligationem ejus impedire, sed etiam obligare in conscientia nefiat. Unde licet hoc totum concedamus, nihil inde probatur contra assertionem positam, quia sic adjectio talis poenæ non solum est contra bonos mores civiles, sed etiam contra naturales, quia est de re peccaminosa, saltem ratione legis prohibentis.

4. Contrariam tamen sententiam tenet Molina supra, qui varias rationes adducit; sed punctum difficultatis in hoc solo consistit, quod adjectio talis poenæ in illo actu revera non est mala ex natura rei, ut statim etiam in simili dicam; nulla autem lege sufficienter probatur, ita esse prohibitum, ut sit malum moraliter, et peccatum, illam promittere. Nam quod dicitur in d. l. *Stipulatio hoc modo, talem stipulationem esse contra bonos mores, sufficienter intelligitur de moribus politicis et civilibus, sicut stipulatio non revocandi testamentum, etiam non adjecta poena, dici potest contra bonos mores.* Atque ita hæc opinio probabilis est, et juxta illam procedit exemplum, sed confirmat secundam conclusionem in principio positam.

5. *An juramentum confirmans sponsalia sub certa poena, obliget ad solutionem talis poenæ?* — Alterum exemplum erat de juramento confirmante sponsalia, sub certa poena solvenda ab eo qui retrocesserit. Circa quod disputari solet, an juramentum obliget in eo casu ad solvendam poenam. Quod disputat late Sanc., lib. 1 de Sponsal., disput. 32, a num. 20; et refert duas opiniones contrarias, et pro utraque quamplures auctores, et utramque valde probabilem censet, licet ipse adhæreat opinioni, quæ negat tale juramentum obligare. Ut autem hoc suadeat, conatur ostendere promissiōnē solvendi talem poenam non fieri sine peccato, saltem veniali, quod docuit etiam Cajetan., in Summ., verb. *Sponsalia*, ex cap. *Gemma*, de Sponsal., ubi talis stipulatio *improbanda* dicitur. Sed ille textus fortasse non convincit; tum quia ibi sponsalia non fuerant valida, et ideo immerito addita

fuerat poena ad libertatem tollendam; tum etiam quia verbum illud *improbanda*, idem significare potest, quod irritanda, seu irrita declaranda, quod interdum habet locum etiam in contractibus, qui sine peccato facti sunt, ut in contractibus minorum sine debita solemnitate, vel in venditione fundi dotalis. Et præterea etiamsi id concedatur, adhuc potest esse dubium, an id sufficiat ad irritationem juramenti. De quo dubio dicam paulo inferius in fine capituli, quia in multis ex dictis exemplis locum habet. In præsenti ergo exemplo neutra ex illis sententiis nobis præjudicat (quid quid de illis sentiendum sit), quia secundum utramque procedit regula a nobis posita; nam si juramentum poenæ solvendæ in sponsalibus nullum est, ideo est, quia non est tantum contra bonos mores civiles, sed etiam contra canonicos, et quia materia illius juramenti aliquo modo peccaminosa est; neque aliter potest subsistere, etiam ex sententia auctorum qui illam defendunt. Unde alii, qui negant in materia illius juramenti miseri peccatum (inter quos est Molina supra), consequenter asserunt tale juramentum esse validum, quia non est contra bonos mores naturales, sed tantum civiles, nec jus canonicum in hoc aliquid addidit juri civili, sed illud tantum acceptavit. Et fortasse vera resolutio est, in sponsalibus adiunctionem poenæ adversus eum, qui contra fidelitatem seu justitiam pactum violat, non reprobari; quando vero additur etiam pro casu in quo juste non servantur sponsalia et ex legitima causa, tunc improbari. Nam hic videatur esse sensus cap. *Gemma*, si casus et ratio decisionis ejus attente spectetur. Unde in priori casu, juramentum de poena solvenda censio esse validum; in posteriori autem casu probabile est esse contra bonos mores naturales.

6. *Exponitur an juramentum de servando pacto circa futuram successionem sit validum.* — Præterea ponebatur exemplum de juramento servandi pactum circa futuram successionem, de quo eadem ratio esse videtur, quæ de juramento non revocandi testamentum, vel instituendi talem hæredem, et similibus, in quibus hic amplius immorari non possumus, sed videri possunt Doctores in dicta lege ultima, Cod. de Pactis, et Tiraquel., in leg. *Si unquam*, in Præfat., a num. 135. Et Covar., in dict. Rubr. de Testamentis, 2 part., num. 15, et dict. cap. *Quamvis pactum*, 3 p., in princip., num. 2, qui distinctione utitur; nam si hujusmodi pacta fiant de consensu

ejus cui succedendum est, putat firmari juramento, quod est satis consentaneum decisioni cap. *Quamvis pactum*, de Pactis. Et ita quoad hanc partem non procedit exemplum, sed confirmat primam assertionem; nam illud juramentum ideo est validum, quia non est contra bonos mores naturales, etiamsi sit contra civiles. At vero si talia pacta fiant sine consensu ejus, cui succedendum est, communis sententia juristarum est illa non firmari juramento, de qua nunc disputare nolumus. Solum (quod ad rem præsentem spectat) dicimus sententiam illam, ut vera sit, fundandam esse in hoc, quod pactum circa futuram hereditatem, sine consensu ejus, cui succedendum est, non fit sine culpa, sive illa sit contra rationem naturalem puram, sive sit contra legem humanam rigorose prohibentem talia pacta, quasi odiosa ei de ejus hæreditate tractatur ipso vivente et invito, quod significatur in dict. lege ultima, C. de Pactis; et ita juramentum illud non erit tantum contra bonos mores civiles, sed etiam contra moralem honestatem. An vero fundamentum illud solidum sit, non spectat ad præsentem tractatum.

7. *An valeat juramentum confirmans omnium bonorum donationes.* — Ultimum exemplum erat de juramento confirmante omnium bonorum donationem: in quo sententia communis juristarum est, non valere hujusmodi juramentum, solum ex eo fundamento, quod talis donatio aufert testandi libertatem, ut videatur licet in Covar., in Rubrica de Testamentis, 2 part., num 4. Mihi tamen non videtur illud solidum fundamentum, tum quia privari testandi libertate etiam directe, si fiat sponte, et in favorem tertii, non est intrinsece malum contra rationem naturalem, neque inventur prohibitum lege positiva obligante sub reatu culpe; tum etiam quia multo minus id est contra bonos mores, quando non directe, sed per consecutionem quamdam amittitur facultas testandi. Sic enim religiosus profitendo fit incapax ad testandum, et qui in opera pia expendit omnia bona sua, sibi consequenter adimit facultatem testandi. Igitur etiam si quis donando omnia præsentia et futura se privat potestate testandi, ex hoc solo capite non statim actus efficitur malus, si alias donatio honestam causam et debitas circumstantias habeat.

8. Igitur ad judicandum de tali juramento qualitas donationis attendenda est, quod ad forum conscientiae attinet; nam si donatio

CAPUT XXIV.

UTRUM JURAMENTUM ILLICITE EMISSUM, VEL DE PROMISSIONE PROHIBITA, OBLIGET, SI ABSQUE PECCATO IMPLERI POTEST?

1. *Dubitandi ratio.* — Hoc dubium non parum conferet ad explicanda omnia dicta, et ideo breviter expediendum est. Ratio autem dubitandi esse potest, quia in dict. cap. *Quanto*, generaliter dici videtur, juramentum illicitum non esse obligatorium. Deinde si promissio peccaminosa sit, eo ipso est contra bonos mores naturales; ergo non potest firmari juramento, quia non potest juramentum esse vinculum iniquitatis. In contrarium vero est, quia potest juramentum esse illicitum et promissionem cum peccato fieri, et nihilominus actum promissum, malum non esse secundum se spectatum; ergo juramentum de tali actu, quamvis alias fiat cum peccato aliunde orto, poterit obligare ad actum de se licitum. Antecedens declaratur in casu supra posito, de promittente et jurante solvere usuras: nam si id faciat sine ulla necessitate, vel rationabili causa, et maxime si id faciat invitando et inducendo non paratum, peccat equidem jurando et promittendo; postea tamen solvendo non peccat, et ideo tali juramento obligatur. Et ratione probatur prior consequentia, nam juramentum non obligat ad promittendum, sed ad dandum (sic enim loquimur); ergo si actus dandi est licitus, juramentum poterit impleri sine peccato, etiamsi promittere vel jurare fuerit peccatum; ergo hoc non obstante erit tale juramentum obligatorium.

2. *Tribus modis posse juramentum esse illicitum.* — *Juramentum illicitum primo modo obligatorium non est.* — Distinguendum videtur de juramento illico et de promissione illicita: nam juramentum tribus modis potest esse illicitum. Primo, ex materia in quam cadit per se, et per quam implendum est, et tale est, quotiescumque illa materia est incapax obligationis juramenti. Secundo, ex prohibitione, vel ratione extrinseca tantum, etiamsi alias sit de materia licita. Tertio, quia immediate cadit in promissionem illicitam. Quando ergo juramentum est illicitum primo modo, obligatorium non est, et de illo loquuntur jura, quando generalem regulam constituunt, illicitum juramentum non obligare. Et de eodem intelligendi sunt antores, quando frequenter inferunt: *Juramentum est illicitum; ergo est nullum.* Haec enim pravitas juramenti sumitur ex materia et quasi objecto, et ideo est intrinseca, et quasi per se constituens juramentum illicitum, et propterea sermones doctrinales de juramento illico, de hoc intelliguntur, et ita procedunt omnia dicta in superioribus capitibus.

3. *Illicitum secundo modo impleri potest, si materia sit capax.* — *Ratio cur obliget juramentum secundo modo illicite emissum.* — At vero juramentum illicitum tantum secundo modo bene potest esse obligatorium, si materia sit capax. Ita Panorm., in cap. *Cum contingat*, de Jurejuran., num. 6, in fin., et num. 7, ubi id probat ex cap. *Et si Christus*, de Jurejuran., et aliis. Et probatur exemplis: nam si ego vovi nunquam jurare, nisi pracepto obligatus, vel si superior juste mihi praecipit non offerre aliquid sponte sub juramento, peccatum quidem committo jurando me aliquid facturum, et nihilominus, si factum sit honestum, ut dicere Missam pro aliquo, juramentum obligat. Idem est si juramentum fiat cum scandalo activo, ut in exemplo de usurario non parato. Item votum obligat in materia capaci, licet ex causa extrinseca contingat peccare vovendo; ergo similiter, etc. Ratio denique est, quia licet quis peccet jurando, tamen de facto adducit Deum in testem rei licet; ergo licet de jurando peccaverit, teneatur, si potest, facere verum, quod divino testimonio de facto confirmavit. Tandem declaratur et confirmatur ex juramento assertorio; nam licet quis peccet jurando, vel quia jurat contra praceptum sui superioris, vel ex odio et scandalo, aut alia simili causa, nihilominus supposito quod jurat, semper debet jurare ve-

rum, et maxime quando in ipsam veritate affirmanda specialis ratio peccati non inventur. Et ita in juramento promissorio, de quo tractamus, quamvis alias sit illicitum, tenetur quis servare veritatem de praesenti, seu assertionis, habendo propositum implendi illud; ergo etiam tenetur postea servare veritatem de futuro, quando sine novo peccato id facere potest. Unde in hoc sensu concludit ibi Panormitanus, licet juramentum promissorium non habeat tres comites, et ideo illicite fiat, nihilominus, si absque peccato servari potest, ex obligatione servandum esse. Et idem sequitur Selva, 1 part., de Juram., quest. 3, addens, quod licet juramentum promissorium careat veritate, obligat, si sit de re licita, ut patet manifeste in juramento facto sine intentione implendi illud, juxta supra dicta. Quid vero dicendum sit quando juramentum est illicitum ratione promissionis tantum (quod in tertio membro proponetur), ex dicendis de ipsa promissione patebit.

4. *Quibus modis promissio illicite fiat.* — Simili ergo modo distinguendum est de illicita promissione, nam dupli ex capite potest esse mala. Primo ex parte materiae, quae prava est, et incapax honestae obligationis, et ideo talis promissio et prava et nulla est. Ergo et tunc clarum est, juramentum additum tali promissioni, nec confirmare illam, nec inducere novam obligationem posse; quia tale juramentum est illicitum ex parte materiae, sive per materiam intelligamus promissionem, tanquam proximam materiam, sive actum promissum, tanquam remotam, quia promissio ipsa turpis est ratione turpidinis actus promissi, ut supponitur.

5. Secundo ergo modo potest promissio esse illicita, quia ipsa propter seipsam (ut ita dicam) prohibetur, non vero propter materiam, quae potest esse honesta; interdum enim prohibemur promittere etiam res honestas, propter vitanda incommoda, et pericula quae in obligatione promissionis inveniri possunt, etiamsi sit de actu honesto. Qui modus prohibitionis ex sola lege naturae raro invenitur, nisi forte ex circumstantiis extrinsecis, ut in promissione de solvendis usuris cum scandalo facta, et similibus; tamen ex lege positiva, vel ex pracepto potest facile imponi, ut Praelatus potest præcipere religioso, et pater filio, ut nihil promittat, vel simpliciter, vel in tali modo, si expediens judicaverit, et inter leges civiles de Pactis vel Stipulationibus non desunt

aliquae hujusmodi. Et haec prohibitio interdum fieri potest simpliciter, et sine irritatione promissionis, interdum vero irritando illum, juxta communem distinctionem de legibus, quae in hac materia locum habet, ut perse constat.

6. *Juramentum, confirmans promissionem malam, irritum est.* — Dico ergo recte contingere posse, juramentum additum tali promissioni esse obligatorium respectu actus honesti promissi, etiamsi promissio ipsa ex aliis capitibus illicita sit. Ita sumitur ex Panorm. et Selva supra; idem etiam sentit Molina, dicto tract. 2, disput. 151, § Quarto quoniam. Et probatur, quia illud juramentum non habet pro objecto promissionem ipsam, sed rem promissam, quae duo accurate sunt distinguenda ad judicandum de valore juramenti. Proprie enim tunc juramentum habet pro objecto promissionem, quando quis jurat promittere, quod juramentum obligat ad promittendum, non ad faciendum quod promissum fuerit; ut si juro vovere castitatem intra annum, nondum vovi, nec teneor servare castitatem ex vi juramenti, sed vovere illam intra prescriptum tempus; postquam autem vovero castitatem, tenebor illam servare ex vi voti, non ex vi prioris juramenti. Si autem vovendo castitatem, jurem servare votum, tunc tenebor ad castitatem servandam non tantum ex vi voti, sed etiam ex vi juramenti; et ideo dico, hoc juramentum non habere pro objecto ipsum votum, sed actum promissum per votum, quia servare votum non est promittere, sed exequi promissum. Igitur quoties promissio mala est, juramentum faciendi talem promissionem irritum erit, quia est de actu malo tanquam de objecto. Non loquimur autem de hoc juramento, sed de juramento servandi promissionem, quod juramentum habet pro objecto actum promissum, seu executionem ejus; ergo si actus est honestus, et servari potest sine anima prejudio, juramentum obligabit. Probatur consequentia ex generali principio canonum, quod juramentum obligat, quando servari potest sine turpitudine ex parte jurantis.

7. Declaratur praeterea, quia malitia talis promissionis per accidens et quasi extrinsece habet ad juramentum; ergo non potest impedire obligationem ejus. Antecedens patet, nam imprimis juramentum non est causa talis promissionis, et consequenter nec malitiae illius, sed potius supponit illam, et quasi adjungitur, vel adhaeret illi. Deinde non ad-

haret illi, ut mala est, sed tantum ut promissio est talis actus, atque adeo ut ex suo genere bona est; ergo potest confirmare illam secundum hanc bonitatem, non obstante malitia, quae ad hunc effectum quasi impertinenter se habet. Item quando promissio tantum est mala quia prohibita, vel quia aliqua prava circumstantia affecta ex parte operantis, et non ex parte materie promissae, non tamen est irrita, tunc ipsam promissio, licet male fiat, facta tenet, et consequenter suam obligationem inducit, ut ex ipsis terminis manifestum est. Ergo majori ratione juramentum confirmans talem promissionem validum erit, quia non adjungitur illi, quatenus male fit, sed quatenus valide fit.

8. At vero quando promissio non solum est prohibita, sed etiam irrita, tunc magis dubia esse potest obligatio juramenti de tali promissione servanda; nihilominus tamen si irritationis est de sola promissione, et non cadit in actum promissum prohibendo illum in conscientia, adhuc juramentum poterit obligare, non ex vi promissionis, sed ex vi assertionis de futuro actu, juramento confirmatae. Quia illa assertio potest fieri vera sine peccato, non obstante irritatione promissionis: ergo reverentia divini testimonii obligat, ut illa assertio vera fiat, et consequenter ut promissio implatur. Et hoc probat aperte juramentum additum promissioni de solvendis usuris, nam illa promissio est irrita, et potest esse mala, vel ob circumstantias, vel ob extrinsecam prohibitionem, et nihilominus juramentum obligat, ut supra diximus; idem ergo est in omni casu simili, nam urget eadem ratio.

9. *Objectio.* — *Solutio.* — Sed objici potest, quia licet actus secundum se et spontanee factus non sit malus, nihilominus facere illum ex vi male promissionis prius factae erit malum, quia est virtute approbare promissionem prius factam. Sicut supra dicebamus, quamvis per se non sit malum non ingredi in virtute prioris juramenti; ergo quotiescumque promissio mala est, actum promissum ex vi illius facere malum est ergo juramentum cadens in talem promissionem non potest ad actum promissum obligare, quia obligaret ad illum ut promissum, et ut sic malum est. Respondeatur imprimis, in promissione, quae valida est, licet male fiat, falsum esse assumptum, nam si promissio est valida, obligat; ergo facere actum ex vi illius non erit malum, sed potius erit actus virtutis jus.

titiae aut fidelitatis. Sicut servare votum validum, religio est, licet fortasse in ipso voto emittendo peccatum aliquod fuerit commissum; neque tune approbatur prior promissio, ut mala, sed ut habuit virtutem obligandi, secundum quam rationem bona est. At vero quando promissio non tantum est mala, sed etiam irrita, aliter respondendum est; fatemur enim tunc non posse fieri actum in virtute promissionis, ut promissio est; dico tamen posse fieri ratione assertionis, quam includit promissio. Nam cum actus sit honestus (ut supponitur), eo ipso quod dixi me facturum illum, licet erraverim promittendo, possum postea illum efficere, non quia promisi, sed quia dixi; nam per se honestum est facere verum quod dixi, si alias licite possum, licet non teneat. Et hac ratione si tali promissioni addatur juramentum, obligat saltem ut confirmans assertionem, quae vera fieri honeste potest. Unde falsum est quod assumebatur, juramentum tunc obligare ad illum actum, ut promissum, nam formaliter loquendo non obligat ad illum, nisi ut assertum: et ita nunquam fit ille actus ut debitus ex vi promissionis, sed tantum ex vi juramenti.

10. *Cur juramentum additum promissioni illicitae non semper obliget.* — Unde tandem intelligitur, cur in assertione non dixerim universaliter, juramentum additum tali promissioni semper obligare, sed solum indefinite posse obligare, quia talis potest esse materia, ut omnis obligatio sive promissionis, sive juramenti illi repugnet, etiamsi talis actus alias sponte factus non sit malus; ut, verbi gratia, in casu, in quo sit verum esse aliquod peccatum confirmare sponsalia per adjectionem poenae, non minus erit peccatum, si id fiat per juramentum quasi per se stans, et confirmans assertionem de futuro, quam si fiat per promissionem, vel simplicem, vel juratam, quia quocumque modo illa pecunia, vel res designata in poenam, ex obligatione solvenda sit, induit veram rationem poenae, et minuit libertatem matrimonii, in quo posita erat ratio talis culpae, et ideo in tali materia non magis poterit obligare juramentum, quam promissio, quia non minus erit malum solvere illum, ut debitum ex juramento, quam ut debitum ex promissione.

11. *Quae materia promissionis possit confirmari juramento, quae vero non.* — Simili modo dicebamus supra, quando est turpe, et contra bonos mores naturales, promittere non accusare, vel non denunciare delictum committen-

dum, etiam juramentum de eadem materia esse omnino invalidum, quia licet facto ipso non denunciare vel non accusare possit esse honestum, obligatio ad illud non est honesta propter licentiam peccandi, quae per occasionem alteri datur (quod tantum exempli gratia dicitur); si tamen illum verum est in obligatione promissionis, etiam est verum in obligatione juramenti, ut supra etiam declaratum est. Quotiescumque ergo materia fuerit talis, ut nulla obligatio circa illam expedit, vel sit consentanea bonis moribus, tunc sicut promissio de illa est mala, et non obligat, ita etiam juramentum, etiamsi alias talis materia sit actio, vel omission, quae, sponte et sine obligatione facta, honesta sit. Si quis tamen recte consideret, semper tale juramentum revocatur ad illum, quod est illicitum ex parte materiae, quia habet pro materia illum actum, ut faciendum postea ex obligatione, quo modo non bene fit, et quoad hoc habet locum exemplum de juramento non ingrediendi religionem. Quando vero materia honesta est, et illi non repugnat obligatio simpliciter, sed tantum obligatio promissionis humanae, tunc obligabit juramentum, non obstante defectu promissionis.

CAPUT XXV.

QUOMODO DIFFERANT JURAMENTUM CONFIRMATORIUM, ET PER SE STANS, QUANDO FERUNTUR SUPER CONTRACTUS PROHIBITOS.

1. Diximus obligare juramentum cadens in contractum lege prohibitum, quando sine peccato servari potest, unde oritur gravis et difficilis quaestio, an tale juramentum confirmet contractum; quae licet ad juris peritos pertinere videatur, et ideo ab ipsis copiose disputetur, ut capite sequenti attingam, tamen etiam in foro conscientiae multa ex illa pendat, et ideo illum etiam tractant Theologi, praesertim moderni, Molin., tom. 1 de Justit., tract. 2, disp. 150 et 151, et tom. 2, disp. 271; Azor, tom. 1, lib. 41, c. 7. q. 1 et seq.; Less., de Just., lib. 2, cap. 17, dub. 7; Sanc., lib. 1 de Matrim., disp. 32, et ob eamdem causam non potuit a nobis omnino prætermitti. Oportet tamen prius exponere terminos ipsos, quod in hoc capite faciemus declarando differentias inter haec duo, juramentum confirmare pacatum, vel tantum obligare.

2. *Duplex obligatio reperitur in juramento promissorio.* — Ad hoc autem explicandum

CAP. XXV. QUOMODO DIFFERANT JURAMENTUM CONFIRMATORIUM, ETC.

601

suppono ex doctrina D. Thom., dict. q. 89, art. 7, ad 3, in juramento promissorio duplē posse inveniri obligationem, unam, homini cui fit promissio, et ex vi illius; aliam, respectu Dei, ratione juramenti. Quando ergo promissio est per se inefficax, et ex juramento illi addito nascitur obligatio, dupliciter id intelligi potest. Primo, ut juramentum, relinquendo promissionem inefficacem ad obligandum, suam introducat obligationem. Secundo, quod juramentum sic additum promissioni de se inefficaci, et illam reddit efficacem ad obligandum, et suam etiam obligationem adjungat. Primum ergo modum vocamus simpliciter obligatorium, seu per se inductivum obligationis, secundum vero etiam confirmatorium.

3. *Prima differentia inter juramentum confirmatorium, et per se stans.* — Unde constat, primam, et quasi substantiale differentiam inter hos duos modos esse, quod juramentum per se stans, unica tantum obligatione ad religionem pertinente obligat jurantem, ut divisus Thomas dixit de juramento extorto per injuriam; si autem juramentum est confirmatorium, duplex obligatio invenietur in illo actu, scilicet, religionis seu juramenti, et justitiae vel fidelitatis humanae, non minus quam esse soleat in juramentis promissoriis, quorum promissio ex se valida est. Quia juramentum confirmatorium facit, ut promissio ipsa quasi reviviscat, viresque resumat obligandi, et ideo per illum actum non solum obligatur jurans Deo, sed etiam homini. Et hanc differentiam constituunt omnes Doctores in hac materia, ut patet ex Abbat., et aliis, cap. 1, et cap. Cum contingat, de Jurejuran., et bene declarat Anton. Gomez, 2 tom. Variar., cap. 14, n. 21; Covar., in d. cap. Quamvis pactum, 2 part., § 1, per totum, praesertim num. 7, concl. 4.

4. Ex hac differentia sequuntur aliae: secunda est, quia quando juramentum est tantum per se inductivum obligationis, et promissio, cui adjungitur, secundum se erat invalida, si juramentum non sit confirmatorium, sed tantum per se stans, illo relaxato extinguitur omnino obligatio et contractus. Si autem juramentum sit confirmatorium, quamvis postea relaxetur ab alio quam a creditore, nihilominus manet obligatio justitiae, vel fidelitatis, quae ex contractu nascebatur: ita docent citati auctores. Et prima pars manifesta est, quia ibi tantum erat una obligatio, et illa fuit ablata per relaxationem juramenti; ergo nulla relinquitur. Item pro-

7. *Aliorum responsio.* — Alii ergo rationem reddunt, quia quamvis contingat contractum firmari juramento, non id fit virtute juramenti, sed virtute legis ita disponentis, ut infra videbimus; atque ita juramentum non est causa propria illius validitatis contractus, sed illa est lex quae irritationem abstulit, et reliquit contrahentium voluntates efficaces, ut possent validum contractum efficere. Fuit autem juramentum veluti conditio necessaria, ad quam lex respexit,